

**NEVŞEHİR
HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ**

YEREL YÖNETİMLER MALİYESİ

Öğr. Gör. Şeyma DEMİREL

MAHALLİ İDARELERİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1982 Anayasası'nın "Mahalli İdareler" başlığını taşıyan 127. Maddesi şu şekildedir: "Mahalli İdareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları gene kanunla gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir."

1982 Anayasası göz önüne alındığında mahalli idarelerin belirgin özellikleri şunlardır;

- Türkiye’de yerel yönetimler kapsamına il özel idareleri, belediyeler ve köyler dahil edilir.
- Kamu tüzel kişiliğine sahip anayasal kuruluşlardır.
- Karar organları seçim ile iş başına gelir.

- **Büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimi getirilebilir.**
- **Görevleri ile orantılı gelir kaynakları vardır.**
- **Yerel yönetim seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim yargı yolu ile yapılabilir.**

MAHALLİ İDARELER ÜZERİNDEKİ İDARİ VESAYET UYGULAMALARI

Anayasamıza göre merkezi idare bazı amaçlarla kanunlarla belirlenen esas ve usullerle idari vesayet yetkisine sahiptir. Bu amaçlar;

- Mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi
- Kamu görevlerinde birliğin sağlanması

İdari Vesayet Örnekleri

- Belediye sınırları içerisinde mahalle kurulması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olur.
- Belediye sınırları, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile kesinleşir.
- Belediye meclis üyelerine seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi durumunda, valinin bildirmesi üzerine Danıştay tarafından üyeliğin düşmesine karar verilir.

MAHALLİ İDARELER İLE İLGİLİ KARŞILAŞILAN SORUNLAR

1) Hizmet Yapılan Alanın Uygun Biçimde Belirlenmesi: Mahalli idare birimlerinin hizmet sunmakla görevli oldukları alanın optimal büyüklükte olması, hizmetin başarılı ve etkin bir biçimde yürütülmesinin ön koşuludur. Sonsuz ihtiyaçları karşılayacak kısıtlı üretim faktörlerinin, en çok faydayı en az maliyetle sağlayacak bir biçimde üretime kanalize edilmesi gerektiğinden, hizmet götürülecek alanın gereği gibi saptanması önem kazanmaktadır.

Bu nedenle, mahalli idarelerin hizmet alanlarının; seçim dönemine yaklaşırken oy hesaplarına dayalı yaklaşımlar yerine, iktisadi kriterlerle belirlenebilecek optimal hizmet alanı belirleme yaklaşımıyla belirlenmesi gereklidir.

Bu durumda kaynak israfını azaltan, kaliteli ve yeterli bir düzeyde hizmet üreten mahalli idareler yapısı oluşturulabilecektir.

2) İdareler Arasındaki Görev Bölüşümü Sorunları: Büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasında görevlerin üstlenilmesinde zaman zaman uyuşmazlıkların doğduğu gözlenmektedir.

3) İdareler Arasındaki Gelir Bölüşümü Sorunları: Kamu kesiminde yer alan merkezî yönetim ve mahalli idarelerin gelirlerinin alındığı kaynağın (millî gelir diyebiliriz) aynı olduğu hatırlanırsa, yönetimler arasında bölüşümün gereği ve önemi iyi anlaşılacaktır.

Bazı belediye vergilerinde, tahsil edilen vergi hasılatından belirlenmiş bir oranın, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na aktarılması, büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında toplanan gelirlerin bir kısmının birbirlerine aktarılması gibi düzenlemeler karmaşa yaratabilmektedir.

4) Bölgeler Arasındaki Eşitsizlikler: Yüzölçümü büyük her ülkede olduğu gibi, ülkemizde de bölgeler arası eşitsizlik önemli bir konudur.

Mahalli idareler ile ilgili yasal düzenlemelerde olabildiğince bu sorunun giderilmesine yönelik yöntemler uygulamaya konulmalıdır.

Genel bütçeden yapılan aktarımında daha çok nüfus esasına dayalı yapılması az gelişmiş bölgeler aleyhine sonuçlar doğuracaktır. Eşitsizlikleri tam olarak gidermek mümkün olmasa bile, azaltmak için, merkezî yönetimin farklı bölgelere farklı aktarımlar veya doğrudan yatırımları kaçınılmaz olmaktadır.

5) İdareler Arasındaki Koordinasyon Eksikliği: Merkezî yönetim ile mahalli idare birimleri arasında, büyükşehirlerde büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında veya mahalli idare sınırları içinde altyapıyı etkileyen hizmetleri olan özel kuruluşlar arasında bir koordinasyonun olmaması nedeniyle ortaya çıkan olumsuzluklar vatandaşların sık sık konuştuğu ve yakındığı konular olmaktadır.

6) Yerel Demokrasiyi Sağlamada Yaşanan Sorunlar: Tarihsel kökeninde yerel yönetim bulunan demokrasi kavramını yerel yönetimsiz yapılandırmak ve geliştirmek mümkün değildir.

Günümüzde demokratikleşme arayışları, merkezî denetim ve düzenlemeleri en aza indirmeyi ve yönetimde etkinliği, halka dönüklüğü ve esnekliği gerçekleştirmeyi, yurttaşlara güç ve yetki, seçme olanağı ve fırsat vermeyi ve yerel yönetimlerin bütün olarak güçlendirilmesi ve rolünün arttırılmasını amaçlamaktadır.

Yerel Demokrasiyi Geliştirme Yolları

- **Geri Çağırma:** Yurttaşların, seçilmiş kamu yetkililerinin, görev süreleri dolmadan bu görevlerine son verebilmeleri hakkına sahip olmaları anlamındadır.

- **Halk Toplantıları:** Kamuoyunu bilgilendirmek ve yöneticilere kamunun düşünce, duygu ve isteklerini iletebilmek amacıyla başvurulmuş geleneksel bir yöntemdir. Bu toplantılar yetkililerce daha da geliştirilerek temel düzenlemelerin ve önemli kararların alınmasına katkıda bulunucu bir niteliğe kavuşturulabilir.

Halk toplantıları; iyi düzenlenip gerçek amaçları doğrultusunda kullanılması koşuluyla, yurttaşlarla yönetim arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasına ve anlamlı bir katılım biçimi oluşturulmasına katkıda bulunacaktır.

Belediye Kanunu ile getirilen “Kent Konseyi”nin; kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, noterler, üniversiteler, ilgili sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşturulması öngörülmüştür.

- **Ombudsman:** Yerel yönetim ile ilgili herhangi bir şikâyet olduğunda konunun incelenip değerlendirmek üzere başvuracağı kurum.

Yerel ombudsman, yerel topluluk üyelerinin, yerel yönetimden herhangi bir şikâyetleri olduğunda konunun incelenip değerlendirilmek üzere başvuracağı makamdır.

Ombudsmanın şikayetleri incelemesi için haksızlık doğurucu belirli bir idari hatanın bulunabileceği varsayımı yeterlidir. İdari işlem ya da eylemin ayrıca, yasaya aykırılık taşıması gerekmez. Ancak, yargı organlarında görüşülmekte olan konularda işlemde bulunamaz.

Ülkemizde ise, bu kurum diğer ülkelere kıyasla çok geç uygulamaya girmiştir. 14.06.2012 tarih ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 3'üncü Maddesinde Kanunun uygulama alanına, merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumu gibi idarelerin yanında mahalli idareleri ve mahalli idare birliklerini de almıştır.

- **Proje Demokrasisi:** Çevre, yol, su, sağlık, konut, tüketiciyi koruma gibi yerel projelerin, ilgili yerel topluluk üyelerinin, bu projelerin planlama ve uygulamalarına katkıda bulunabilmeleri durumunda çok daha yerinde ve etkin programlara dönüşebilecekleri kuşkusuzdur.

Bu uygulamanın temel amacı, yurttaşlara, onların yaşamlarını yakından ilgilendiren veya etkileyecek olan geliştirilmiş ya da geliştirilmekte olan projeler konusunda söz sahibi olabilmelerini sağlamaktır. Özellikle büyük ölçekli projeler için bu tip katılımlar önem taşımaktadır.

Mahalli İdarelerde Mali Kural Uygulaması

Özellikle son yıllarda, maliye politikası alanında bütçe dengesinin önemi tartışılırken “mali kural” kavramı üzerinde durulması gereken bir konu olmuştur.

Mali kural; bütçe dengesi, borçlanma, harcama ya da vergilendirme gibi mali göstergeler üzerinde belirli bir sınırlama tesis edilerek maliye politikası üzerinde yasal ya da anayasal çerçevede kısıtlayıcı kuralların getirilmesidir.

1998 ve 1999 yıllarında bütçe kanunlarında belediyelerin hazine garantili dış borçlanmaları ile belediyeler ve bağlı kuruluşlar ile sermayelerinin yüzde ellisinden fazlası belediyeye ait kuruluşlar ve tüzel kişiliği bulunan mahalli idare birliklerinin uluslararası ticari bankalardan borçlanmalarında hazine garantisi aranma koşulu ve borç tutarı sınırı getirilmiştir

Bu belirtilen mali kuralların, mahalli idarelerin olması gereken özerkliğini önemli ölçüde zedeleyen bir yapısı olduğu da bir gerçektir. Ayrıca, mahalli idarelerin sunması gerekli hizmetlerini ve bazı yatırımlarını azaltması sonucu, mahalli yöneticilerin ve o mahalde yaşayan bireylerin bu durumdan şikayetçi olduğunu söyleyebiliriz.

Mahalli idare düzeyindeki mali kuralın etkin uygulanması için, merkezî idare ve mahalli idare arasında sık sık uygulamada ortaya çıkan sorunlar ve çözüm arayışları konusunda tam bir işbirliği gereklidir. Gerekirse kanun ve kanunların verdiği yetkiyle çıkarılan yönetmelik ve tebliğ gibi düzenlemelerde acil değişiklikler yapılmalıdır.

1982 Anayasasında, mahalli idareler ile ilgili madde de, Kanunun özel yönetim biçimleri getirilebilir dediği alan hangisidir?

- a. Köyler
- b. Kırsal alanlar
- c. Büyük yerleşim merkezleri
- d. İlçe merkezleri
- e. Küçük yerleşim merkezleri

Aşağıdakilerden hangisi yerel demokrasiyi geliştirme yollarından biri değildir?

- a. Geri Çağırma
- b. Halk toplantıları
- c. Güvenoyu
- d. Ombudsman
- e. Proje demokrasisi

Yurttaşların, seçilmiş kamu yetkililerinin görev süreleri dolmadan görevlerine son verebilme hakkına sahip olmaları anlamına gelen yerel demokrasiyi geliştirme yöntemi, aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Halk toplantıları
- b. Geri çağırma
- c. Ombudsman
- d. Halk hakemi
- e. Proje demokrasisi